

Odborný článek

Ochrana lidských práv ve Spojeném království – cesta od tradice k listině práv?

Barbora Antonovičová

Autorka je studentkou doktorského studia na Katedře ústavního práva a politologie na Právnické fakultě Masarykovy univerzity. Zabývá se především problematikou ochrany práv osob se zdravotním postižením.

Abstrakt

Článek se zabývá problematikou ochrany lidských práv ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska, které nemá komplexní katalog lidských práv ve vnitrostátním právu, a proto dříve některá lidská práva nebyla chráněna zákonem ale důrazem na tradice common law. Text se věnuje tomu, co následně vedlo k přijetí Human Rights Act. Tento zákon je pak rozebrán s ohledem na změny, které vnesl do fungování britského soudnictví. Článek dále analyzuje významné názory na zvolený model ochrany lidských práv a současně konstatuje, že právě jejich značná roztržitost vyvolala debatu o možném přijetí národní listiny práv, která ale do dnešní doby nevýústila v konkrétní návrh zákona, a to i kvůli procesu Brexitu.

Abstract

The article focuses on human rights protection in the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, where a complex human rights catalogue does not exist at the national level and some human rights were protected only by the common law tradition. This article aims to explain what led to the enactment of the Human Rights Act. This law is then analysed from the point of view of the changes brought into the British judiciary. Subsequently, the most significant opinions on the current human rights protection model are being examined. Finally, this article argues that due to the divergent opinions on the Human Rights Act a huge debate started about the possibility of drafting a national bill of rights. However, a particular bill proposal has not been introduced so far, also due to the Brexit process.

Tradice uznávání základních práv jednotlivce je v historii britského království hluboce zakořeněna. Počátek lze spatřovat již ve vydání Magny Charty Libertatum v roce 1215, která díky postupným úpravám byla účinná velmi dlouhou dobu. Dalšími dokumenty upravujícími lidská práva pak byly Petition of Rights z roku 1628, Habeas Corpus Act z roku 1679, Bill of Rights přijatý roku 1689 nebo Act of Settlement z roku 1700.¹ Není tedy divu, že společnost ve Velké Británii necítila potřebu zakotvit základní lidská práva do kodifikované podoby, jak to postupně činily jiné státy světa. Postupem času se ale ukázalo, že anglické common law v některých případech nechrání všechna lidská práva tak, jak je v moderní společnosti zvykem. Proto začala dlouhá debata, jakým způsobem by bylo možné lépe tyto práva chránit s ohledem na britské ústavní konvence a doktríny. Nyní účinný Human Rights Act² znamenal velkou změnu pro fungování celého britského ústavního systému, nicméně na něm nepanuje celospolečenská shoda a sílí snahy o zajištění ochrany lidských práv prostřednictvím samostatné listiny práv – Bill of Rights.

Článek se nejprve zaměří na problematiku ústavy a systému soudnictví, což je důležité pro pochopení, proč se forma ochrany lidských práv ve Velké Británii tak významně liší od jiných států. Následně rozebere systém ochrany lidských práv před přijetím Human Rights Act. Poté se zaměří na významné charakteristiky tohoto zákona a současně popíše zásadní změny, které vnesl do fungování britského soudnictví. Dojde také k představení výrazných pozitivních i negativních názorů na zvolený způsob ochrany lidských práv. Poslední část je věnována úvahám o nahrazení současného modelu listinou Bill of Rights i s ohledem na dlouho plánovaný odchod země z Evropské unie.

1. Ústava Spojeného království Velké Británie a Severního Irska

Ústavní systém ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska (dále také Spojené království nebo zjednodušeně Velká Británie) vznikl velmi dlouhou dobu a stále se vyvíjí. Jeho charakteristickým rysem je zejména dlouhodobá kontinuita, byť k jeho zásadním změnám docházelo z důvodů společenské potřeby a také z důvodu politických tlaků. Velká Británie však ve své historii nezažila žádné období totalitní vlády a s tím spojenou právní diskontinuitu, což ji odlišuje od řady států.³

Ústavu Spojeného království je obtížné státovědně klasifikovat. Pokud řekneme, že má ústavu nepsanou, nebude to přesné tvrzení. Právní dokumenty ústavního významu jsou totiž ve velké většině zaznamenány v písemné formě. Nicméně ani tvrzení, že Velká Británie má ústavu psanou, není zcela pravdivé. Zpravidla se termín psaná ústava používá pro státy, které mají ústavu kodifikovanou v jednom či více dokumentech, což Velká Británie splňuje. Její základní ústavní dokumenty mají ale vzájemně odlišnou formu a vychází z různých zdrojů.⁴ Za nejvýstižnější popis formy britské ústavy lze dle ústavně právní teorie považovat výrok, že Velká Británie nemá ústavu ve formálním smyslu, tedy neexistuje zde fundamentální právní dokument s označením ústava nebo podobným názvem.⁵ Rozhodně však Spojené království má ústavu v materiálním smyslu, jelikož zde lze nalézt normy s ústavněprávním významem, i když se z hlediska průběhu legislativního procesu při přijímání zákonů nijak neodlišují a nemají žádnou speciální ochranu proti změně či zrušení.

Ústavu v materiálním smyslu ve Velké Británii tvoří psaná a nepsaná část. Nepsaná část je složena z pravidel a principů common law, obyčejů a královských prerogativ (pravomocí monarchy tj. např. jmenování premiéra nebo udělování řádů a čestných titulů).⁶ Další součástí jsou i právní knihy, které jsou vodítkem pro výklad zásadních principů a pojmů (používají se pouze texty již nežijících

autorů).⁷ Do psané části ústavy patří zákony upravující základní vztahy ve státě – jako příklad lze uvést Human Rights Act z roku 1998, za součást bývají považovány i základní předpisy Evropské unie.⁸ Ústava Velké Británie se tak skládá z právních i neprávních pramenů, které mají pro stabilitu a vývoj ústavního velkou důležitost. Jedná se zejména o ústavní konvence, které se v průběhu času mohou měnit v závislosti na požadavcích doby a společenské situaci, čímž dochází k dynamickému přetváření ústavy.⁹

V souvislosti s výše popsanými specifiky britského právního systému vyvstává otázka, nakolik lze v případě Velké Británie mluvit o ústavním právu a ústavním soudnictví. Albert V. Dicey tvrdil, že: „...anglické ústavní právo tvoří všechna pravidla, která se přímo nebo nepřímo týkají rozdělení nebo uskutečňování svrchované moci ve státě.“¹⁰ Na institut ústavního soudnictví lze nahlížet z několika pohledů. Čistě formálně je úkolem ústavního soudnictví kontrolovat, aby státem přijímané právní předpisy neporušovaly ústavu. To však předpokládá existenci klasické psané ústavy, kterou Velká Británie nemá. Pokud je na ústavní soudnictví pohlíženo jako na možnost vyslovit závaznou interpretaci ústavy, a to nejen té formální, ale i materiální, pak lze o ústavním soudnictví hovořit i v případě Velké Británie.¹¹

2. Ochrana lidských práv před přijetím Human Rights Act

Za přelomový dokument týkající se ochrany lidských práv lze považovat Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod (dále i Úmluva), která byla přijata v roce 1950. Tato Úmluva pokrývá tradiční občanská práva a svobody a zároveň má sloužit i k zajištění politické demokracie.¹² Velká Británie se jako zakládající člen Rady Evropy podílela na její přípravě a zároveň k ní i přistoupila jako jeden z prvních států. Pokud se však britský občan chtěl dovolat porušení práva vyplývajícího z této Úmluvy, musel podat žalobu k Evropskému soudu pro lidská práva ve Štrasburku, což bylo velmi zdouhavé a nákladné.¹³ Problém byl především v nejednotnosti systému jednotlivých zemí, v jejímž důsledku byly soudní procesy značně složité a nezajišťovaly srovnatelný stupeň ochrany. Toto lze dokumentovat na rozhodnutích Evropského soudu pro lidská práva (dále i ESLP), který do roku 1997 rozhodl v neprospěch Británie v padesáti případech.¹⁴

Před přijetím Human Rights Act (dále i HRA) se vedla dlouhá debata, zda Velká Británie potřebuje deklarovat základní lidská práva v písemné podobě. Ve Velké Británii bylo vnímání lidských práv dané historicky a jejich formální zakotvení se nezdálo žádoucí, protože by narušilo přirozené právo činit cokoliv, co není výslovně zakázáno zákonem. Tento přístup bývá nazýván jako reziduální svoboda a je jedním ze základů britského obyčejového práva.¹⁵ Přestože v britském ústavním systému sice nebyla obecně žádná základní práva písemně zakotvena, některá práva byla soudy vnímána jako významnější než jiná a byla označována jako „ústavní“ nebo „základní“. Jednalo se například o právo na život, právo na svobodu projevu nebo práva spojená s ochranou vlastních práv, tj. právo neomezeného přístupu k soudu a právo soudního přezkumu úředního rozhodnutí.¹⁶

Odpůrci zakotvení základních lidských práv v písemné formě tvrdili, že HRA naruší princip parlamentní suverenity, který je jednou z nejdůležitějších charakteristik britského ústavního uspořádání. Albert V. Dicey v klasické teorii suverenity parlamentu tento princip definuje jako absolutní právo parlamentu tvořit a odvolávat zákony a stav, kdy nikdo nemá právo zrušit nebo pominout zákony schválené parlamentem.¹⁷ Obavy dále působila i možná libovůle soudců při

rozhodování v politických otázkách – rozhodování v této problematice by podle odpůrců spíše mělo náležet voleným orgánům než soudcům.¹⁸

Východiskem mělo být zavedení listiny práv, která by celý systém zjednodušila a současně by zajistila vysokou úroveň ochrany základních práv. Návrh na zakotvení nebo alespoň vnesení základního katalogu lidských práv do britského práva byl podporován mnohými neziskovými organizacemi, některými soudci a také zastánci liberálního konstitucionalismu. Nakonec se však Velká Británie vydala cestou přijetí Human Rights Act, na kterém panovala širší shoda, a jednalo se o rychlejší řešení, než absolvování dlouhého vyjednávání o obsahu nového předpisu. Tehdejší vláda vytvořila dokument Rights Brought Home: The Human Rights Bill, který obsahoval i návrh předmětného zákona. Na konci roku 1997 se text dostal k posouzení do Sněmovny Lordů, část členů sice byla silně proti, ale nebylo použito právo veta a zákon byl v Dolní komoře prohlasován. Královna zákon podepsala v listopadu 1998, účinným se stal v roce 2000 a s novelizacemi platí dodnes.¹⁹

3. Charakteristika Human Rights Act

Human Rights Act speciálním způsobem recipoval vybraná ustanovení Evropské úmluvy (mimo články 1 a 13). Tento zákon obsahuje základní práva jako je právo na život, zákaz mučení, zákaz otroctví a nucené práce, právo na svobodu a bezpečí, právo na spravedlivý proces, zákaz stíhání za čin, který nebyl trestným v době jeho spáchání, právo na ochranu před zasahováním do soukromého a rodinného života, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, svobodu projevu, svobodu se shromažďovat a další.²⁰ Součástí zákona jsou i tzv. protokoly, které zakotvují právo vlastnit majetek, právo na vzdělání, právo na svobodné volby a obsahují i zákaz trest smrti.²¹

Jak již bylo naznačeno v první kapitole, HRA nemá i přes svůj velký ústavněprávní význam žádné zvláštní postavení, což je z hlediska jeho ochrany zásadní. Teoreticky by ho bylo možno zrušit klasickou většinou hlasů v parlamentu, to však je vzhledem k britské ústavněprávní historii těžko představitelné. Důležitý je výklad zákona, který se mění v čase tak, že dokáže beze změny svého textu odrazit změny společnosti ve vnímání jednotlivých lidských práv nebo jejich důležitosti. Lidská práva musí být podle zákona vykládána na základě situace, která právě panuje ve společnosti.²²

Human Rights Act byl přijat za účelem zajištění lepší ochrany lidských práv před zásahy veřejné moci – respektive, aby bylo možno se snáze dovolat práv při jejich porušení. Zákon je vlastně jistá forma „listiny“ základních práv s tím, že je důležitým interpretačním vodítkem. Pro občany Spojeného království pak přináší v článku 6 HRA právo na žalobu před domácím soudem,²³ pokud se cítí být poškozeni na svých právech aktem veřejné moci ve všech podobách.²⁴ Porušení lidských práv aktem veřejné moci se může dopustit například ministerstvo, policie, úředník, ale třeba i nemocnice. Jako další velkou změnu zákon přináší na základě článku 3 HRA povinnost soudů vykládat zákony a nižší právní předpisy v souladu s Úmluvou a současně možnost soudního přezkumu určitého zákona v otázce, zda je či není v souladu s lidskými právy.²⁵ Tento proces bude podrobně rozebrán níže.

S výše uvedeným souvisí i možnost efektivního vymáhání náhrady za porušení práv. Velká Británie sice do HRA nepřenesla článek 13 Úmluvy, který je zcela zásadní pro vymáhání náhrad – právo na účinný prostředek nápravy – tedy že soud, který konstatoval porušení, má zároveň právo přiznat náhradu za toto porušení. Neúčinnost tohoto ustanovení bez další právní úpravy by pro Spojené království znamenalo, že by britský soud mohl pouze prohlásit porušení práva, ale s vymáháním

náhrady by bylo potřeba se obrátit na ESLP do Štrasburku. Nicméně právo na přiznání náhrady škody bylo vtěleno do článku 8 HRA, který říká, že soud má právo přiznat náhradu škody, považuje-li to za potřebné.²⁶

Poprvé byla náhrada škody za porušení veřejného práva Human Rights Act přiznána v případě *R v. London Borough Enfield* z roku 2003, kdy si stěžovala žena s tělesným postižením (na vozíku, s diabetem) žijící s manželem a šesti dětmi v bytě ve vlastnictví města. Tento byt však naprosto nevyhovoval potřebám vyplývajícím z jejího zdravotního stavu. Následně byla rodina přestěhována do jiného bytu, který jim ale také nevyhovoval, protože se žena byla schopna dostat jen do části bytu. Soud v tomto případě shledal porušení článku 8 Úmluvy – zásah do soukromého a rodinného života a přiznal náhradu ve výši několika tisíc liber, hlavně z důvodu „potrestání“ místní správy za špatné jednání s rodinou a také kvůli nemajetkové újmě na psychice žalobců, kterou utrpěli.²⁷

4. Dopady Human Rights Act na fungování soudního systému ve Velké Británii

Základní ideou pro správné fungování HRA je, že všechny tři složky státní moci, tedy moc zákonodárná, výkonná a soudní, musí mezi sebou spolupracovat, aby byla zajištěna ochrana lidských práv kvalitními zákony. Každá z mocí svým způsobem se zákonem pracuje, a proto minimálně politická odpovědnost za dodržování lidských práv musí být sdílena všemi třemi mocemi ve státě.²⁸ Jednou z největších změn, kterou přináší HRA v oblasti soudnictví ve Velké Británii, je zavedení možnosti „přezkumu“ legislativy vydané místními parlamenty a současně i centrálním parlamentem Spojeného království. K pochopení tohoto problému je třeba znát varianty pravomocí, které mohou soudy mít v rámci soudního přezkumu předpisů.²⁹ Ve Velké Británii neexistuje speciální instituce, která by měla pravomoc tento přezkum provádět. Zkoumat zákony z hlediska dodržování lidských práv mají za povinnost všechny soudy, které mohou také podzákonné předpisy (vnitřní předpisy a vyhlášky) prohlásit za neplatné. U předpisů vyšší právní síly je tomu jinak. Zde už soudy nemohou zákon zrušit, ale vyšší soudy mají možnost uvědomit parlament o existenci zákona, který je dle jejich názoru v rozporu s lidskými právy, a vyzvat ho, aby se problémem nekompatibility daného zákona s Human Rights Act zabýval.³⁰ Na procesu změny nebo zrušení zákona z důvodu porušení základních práv se musí podílet moc soudní i moc legislativní. Soudy jsou tak pouze v pozici signalizátorů možného problému a konečné rozhodnutí, co se s daným zákonem stane, náleží parlamentu. V případě Velké Británie se jedná o systém přezkumu, který je možné nazvat neúplným ústavním soudnictvím či slabým ústavním přezkumem a z hlediska ochrany lidských práv jde pak o hybridní model ochrany lidských práv, který bývá označován i jako model „třetí cesty“.³¹

Na tomto místě je vhodné zmínit také vývoj postupného rozšiřování oblastí ingerence soudní moci do parlamentní autonomie, narušení principu suverenity parlamentu, a to mimo jiné právě kvůli povinnosti konformní interpretace britských zákonů s Úmluvou či možnosti vyslovení jejich inkompatibility. Tento vývoj pak vyvrcholil přijetím Constitutional Reform Act v roce 2005, kterým byl jako náhrada za Judicial Committee of the House of Lords ustaven Nejvyšší soud Velké Británie (Supreme Court of the United Kingdom), jenž svou činnost zahájil 1. 10. 2009.³²

V článku 3 HRA je stanoveno, že soudy musí vykládat zákony, aby byly v souladu se zakotvenými právy v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv „do té míry, jak je to jen možné“ („so far as it

is possible to do so“) a soudy musí a při svém rozhodování brát v úvahu i rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva. Pokud podle názoru vyššího soudu není možné podat souladný výklad, pak může soud použít institut prohlášení neslučitelnosti („declaration of incompatibility“) zakotvený ve článku 4 HRA a vyjádřit tak, že daný zákon je dle něj v rozporu se zakotvenými základními právy.³³ Vydat toto prohlášení může především Nejvyšší soud, Vysoký soud pro země Commonwealthu³⁴ či Vojenský odvolací soud³⁵ a dále také vysoké regionální soudy v případech lokální legislativy.³⁶

Vydání prohlášení neslučitelnosti neznamená zrušení konkrétního zákona, znamená pouze, že soud upozorňuje parlament, že daný zákon není možné vyložit v souladu s Úmluvou a tím soud vyzve parlament k dialogu o nápravě. Daný zákon však zůstává nadále v platnosti, dokud ho parlament nezmění, nebo nezruší. Parlament musí situaci projednat a existuje několik možností, jak může s problematickým zákonem naložit. Může přijmout nový zákon, použít institut nápravných příkazů („remedial orders“) zakotvený v článku 10 HRA nebo po diskuzi nechat zákon v původním znění. Nápravný příkaz znamená, že ministr, do jehož kompetence daný zákon spadá a má-li pro to „pádne důvody“ („compelling reasons“), může podat zrychlený pozměňovací návrh problematické části zákona. Pro tento krok musí mít ale souhlas obou komor parlamentu. Konečné rozhodnutí, co se s daným zákonem stane, je však ponecháno parlamentu a soudní moc má v tomto procesu jen možnost upozornit parlament na problém, nikoliv předpis změnit nebo zrušit. Právě kvůli tomu musí být členové parlamentu schopni svá rozhodnutí náležitě obhájit a nést za ně politickou odpovědnost zvláště v očích veřejnosti. Díky této úpravě HRA nenarušuje princip suverenity parlamentu, došlo tím ale k přenesení větší pravomoci do rukou soudů.³⁷

Existence HRA se promítá také do procesu nově přijímaných zákonů, které teprve procházejí zákonodárným procesem. Ministr předkládající zákon musí prokázat, že návrh zákona je v souladu s lidskými právy prostřednictvím prohlášení slučitelnosti („statement of compatibility“). Pokud tomu tak není, vláda i tak má pravomoc zákon prosadit, ale ve svém vlastním zájmu by měla dobře odůvodnit, proč tak činí. Soudy však mají stále povinnost vykládat daný zákon v souladu s Úmluvou a v případech potřeby vydat prohlášení neslučitelnosti.³⁸

Od konce roku 2000, kdy byl zakotven institut prohlášení neslučitelnosti v rámci Human Rights Act, do července roku 2019 soudy vydaly toto prohlášení ve 42 případech. Z toho v 10 z nich bylo rozhodnutí změněno v dalším řízení a v celkově 22 případech bylo dosaženo nápravy neslučitelné legislativy parlamentem buď přijetím nové zákonné úpravy, nebo procesem nápravného příkazu. Zbýlé případy jsou nadále v řešení.³⁹ Z výše uvedeného plyne, že soudci jsou v používání tohoto institutu poměrně zdrženliví a používají ho opravdu jen zřídka, na čemž je patrná jejich úcta k práci parlamentu. Na druhé straně parlament obecně námitkám soudů věnuje náležitou pozornost.

V souvislosti s fungováním HRA je třeba zmínit, že parlament ustanovil novou Komisi pro lidská práva („Joint Committee on Human Rights“) k tomu, aby dohlížela na dopady stávajících zákonů i nových návrhů zákonů na lidská práva. Jde o komisi, kde mají své členy všechny strany zastoupené v parlamentu a jejímž úkolem je mimo jiné napomoci vedení dialogu mezi zákonodárnou a výkonnou mocí. Komise vydává několikrát ročně zprávy, v nichž upozorňuje na možné problematické zákony ve vztahu k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv. Ke komplexnímu posouzení zákona si může vyžádat od výkonné moci další informace nebo požadovat odpovědi na konkrétní otázky. Vláda může návrhy Komise ignorovat, ale tím se vystavuje nelibosti parlamentu a velké pravděpodobnosti neschválení předloženého návrhu zákona, protože parlament na zprávy Komise klade velký důraz.⁴⁰

5. Názory na Human Rights Act a jeho fungování

Přijetím zákona o lidských právech zažila Velká Británie dle ústavního právníka Keitha Erwinga změnu především v pojetí ústavního a správního práva a současně tím došlo k nejvýznamnějšímu přerozdělení politické moci od začátku 20. století.⁴¹ Celkem logickým následkem jsou pak debaty o tom, jestli šlo o krok správným směrem. Tento hybridní model ochrany lidských práv byl ve Velké Británii zvolen především kvůli ústavní historii země a nenarušení již zmíněného principu parlamentní suverenity. Čas od času se objeví i mínění opačné,⁴² nicméně obecně přijímaný názor je, že zákon se významu a platnosti tohoto principu nijak nedotkl.⁴³

Positivem legislativního řešení prostřednictvím Human Rights Act pak bezpochyby je, že podporuje komunikaci jak v parlamentu, tak směrem k veřejnosti s ohledem na povinnost ministra prohlásit či neprohlásit soulad předloženého návrhu zákona s Úmluvou. Kvalita politické debaty o návrhu zákona záleží však na tom, do jaké hloubky je tato analýza po ministrovi požadována, nebo zda se jedná pouze o ryze formální krok. Parlament má ústavní možnost ze své vůle prosadit zákon, který je ve vztahu k možnému porušení lidských práv problematický, musí ale svůj záměr řádně a jasně vyargumentovat, aby nedošlo k tomu, že bude soudy interpretován jinak, než bylo původně záměrem. Nutnost podrobného vysvětlení návrhu má také za následek větší zájem ostatních stran v parlamentu a současně i veřejnosti. S větší obecnou informovaností tak může růst i případný tlak na změnu návrhu.⁴⁴

Další argumentem pro tento model může být, že parlament je na rozdíl od soudů nositelem demokratické legitimacy, protože jeho členové byli zvoleni ve volbách, a že tím pádem parlament vyjadřuje svým způsobem vůli lidu, což soudům jiných zemí, které mohou rušit zákony, jednoznačně chybí. Nelze však říct, že účast lidí ve volbách do parlamentu znamená přímou účast na rozhodování o lidských právech, nicméně volený parlament je lidem blíže, než najmenovaný soud. Parlament, který má při zrušení zákona poslední slovo, je výrazně početnější než soudní senát a jeho rozhodnutí může být pro veřejnost více průhledné, než právní řešení několika málo vybraných osob. Na tuto problematiku ale existuje i opačný názor z řad soudců a to, že parlament schválením HRA poskytl soudům oprávnění k posuzování souladu zákonů s Úmluvou.⁴⁵

Na první pohled by se mohlo zdát, že ústavní přezkum oslabuje odpovědnost soudce za to, jak rozhodne, protože není poslední instancí, ale je možné se na to dívat i z opačného pohledu. Tento model ochrany může zvýšit vlastní odpovědnost soudce za jeho rozhodnutí proto, že samotné vydání prohlášení neslučitelnosti na daném zákonu nic nemění, a to činí z argumentace soudce velmi důležitou součástí rozhodnutí. Právě na její kvalitě totiž z velké části záleží, jak parlament s prohlášením naloží, zda uzná, že v daném případě může dojít k porušení lidských práv, nebo bude upozornění ignorovat a legislativu neupraví.⁴⁶

Naopak jedním z hlavních argumentů proti legislativnímu řešení zákonem HRA je jeho výrazné provázání s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva, který svými rozsudky ovlivňuje výklad Úmluvy. Mezi Spojeným královstvím a ESLP existují lidskoprávní oblasti, na které mají obě strany naprosto rozdílný názor. Jedná se především o problematiku přiznání volebního práva vězňům nebo toho, kdy lze vydávat teroristy zpět do země jejich původu. Předmětem diskuzí je článek 5 Úmluvy zakazující mučení – kvůli tomuto článku není možné deportovat nelegální imigranty podezřelé

z terorismu zpět do zemí, kde je tolerováno mučení nebo povolen trest smrti.⁴⁷ ESLP ve svých rozhodnutích⁴⁸ zákaz vydání či vyhoštění cizinců zpět do jejich vlasti, pokud by jim tam hrozilo mučení, vykládá jako zákaz bez výjimek, tedy mající absolutní povahu. Vláda Spojeného království argumentovala tak, že existují osoby, v jejichž případě je nutné vážit na jedné straně možnou hrozbu, kterou by mohli být pro bezpečnost země a na straně druhé pak nebezpečí toho, že budou po vydání vystaveni mučení. ESLP tento důvod nepřijal.⁴⁹

K problematice povahy závaznosti judikatury ESLP se vyjádřil i Nejvyšší soud Spojeného království,⁵⁰ který konstatoval, že britské soudy by z podstaty věci měly zpravidla rozhodovat v souladu s ustálenou judikaturou Evropského soudu pro lidská práva, nelze však v tomto případě mluvit o závaznosti judikatury ESLP ve formálním smyslu (nejedná se tedy o soudcovský precedens se stejnou právní silou jako obyčejové právo). Dalším argumentem proti HRA v oblasti soudního rozhodování je, že v některých případech soudci pouze mechanicky aplikují rozsudky Evropského soudu pro lidská práva a chovají se tak, jako kdyby byli jeho judikaturou vázáni. Dle dikce článku 2 HRA ale mají pouze povinnost judikaturu ESLP při svém rozhodování „brát v potaz“ („take into account“). To pak vede k tomu, že národní soudy netvoří vlastní britskou judikaturu, která by zohledňovala národní zájmy.⁵¹

Objevují se také názory, že ochrana poskytovaná HRA je v určitých případech slabá a neefektivní, což dokládá případ *Belmarsh Prisoners Case*.⁵² Jednalo se o aplikaci článku 23 zákona o protiteroristických opatřeních (Anti-Terrorism, Crime and Security Act) z roku 2001, který zakotvoval možnost časově neomezené vazby pro podezřelé z teroristických činů, která se vztahovala jen na cizince. Toto ustanovení bylo shledáno jako odporující článku 5 Úmluvy, který zakotvuje právo na svobodu, a také článku 14 zakazujícímu diskriminaci na základě národnosti. V tomto případě bylo vydáno prohlášení neslučitelnosti a vláda ho reflektovala a zákon pozměnila. Dotčené osoby ale nebyly propuštěny ihned, ale až za několik měsíců po účinnosti nového předpisu, který je po propuštění umožňoval opět zatknout a vyšetřovat dále.⁵³

Dalším významným argumentem z oblasti ústavní teorie pro model silného ústavního soudnictví je ochrana lidských práv před tím, aby většina nezneužívala své postavení na úkor menšiny za pomoci počtu svých hlasů v parlamentu. Ve Velké Británii se teoreticky může stát, že strana, která disponuje více hlasy, prosadí svůj názor na úkor ochrany lidských práv. Důvodem pro existenci ústavního soudu může být i představa ústavy jako společenské smlouvy, s níž vyslovila společnost souhlas. Ústavní soud pak rušením neústavních zákonů a rozhodnutí chrání ústavu a lidská práva před možnými extrémními rozhodnutími vlády a parlamentu, které nyní mají v rukou část veřejné moci.⁵⁴

6. Debaty o nahrazení Human Rights Act listinou práv Bill of Rights

Jak vyplývá z předchozího textu, na přínosu HRA pro ústavnost ve Spojeném království i na způsobu fungování nepanuje všeobecná shoda mezi politiky, akademiky ani v celé britské společnosti. Je tedy přirozené, že se objevují návrhy na jeho změnu či dokonce nahrazení samostatnou listinou práv – Bill of Rights. Co se týče možné změny nyní účinného zákona, objevily se myšlenky, aby podobným způsobem jako Úmluva byly do britského právního systému vtěleny i další dokumenty zakotvující sociální a hospodářská práva (Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech či Evropská sociální charta) nebo aby byl HRA novelizován ve smyslu rozšíření o tuto skupinu práv.⁵⁵ Hlavní diskuze se nicméně v tomto směru týkají zrušení HRA jako celku a vytvoření britského

ústavního dokumentu, jehož obsahem by byla základní lidská práva. Z tohoto důvodu byla v roce 2011 vytvořena Komise pro listinu práv („Commission on a Bill of Rights“), jejímž úkolem bylo zjistit, zda by vůbec bylo možné takový zákon přijmout s tím, aby byly nadále plněny závazky Velké Británie plynoucí z Evropské úmluvy o ochraně lidských práv. Komise po roce svého fungování vydala závěrečnou zprávu, ve které přijetí listiny základních práv většinově podpořila, nutno však dodat, že její činnost byla terčem kritiky.⁵⁶

Je také důležité připomenout, že HRA byl prosazen v době vlády labouristického premiéra Tonyho Blaira. Jedním z největších kritiků tohoto zákona byl premiér konzervativní vlády David Cameron a pokračovala v tom i jeho nástupkyně Theresa Mayová.⁵⁷ Cameron a konzervativní strana tvrdí, že model ochrany lidských práv, který je zakotven v Human Rights Act, dovoluje Evropskému soudu pro lidská práva prostřednictvím jeho rozsudků příliš zasahovat do vnitrostátního výkladu obsahu lidských práv ve Velké Británii. Dalším důvodem může pak být i rozšířený názor, že zákon posiluje moc soudců.⁵⁸

Konzervativní vláda po výhře ve volbách do Dolní sněmovny v roce 2015 představila záměr zrušit Human Rights Act a místo něj přijmout britskou listinu práv jako samostatný dokument, který by lépe vystihl vztah mezi právy jednotlivce a zájmy společnosti. Hlavními argumenty jsou odstranění přímého vlivu Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a rozsudků ESLP, zabránění vkrádání Úmluvy do oblastí, kam to původně nebylo zamýšleno, a obnovení parlamentní suverenity, jak prohlásil premiér Cameron při oslavách osmistého výročí přijetí Magny Charty.⁵⁹ Posléze vzniklé rozpory mezi Úmluvou a novou listinou by byly řešeny zřejmě vyjednáváním o změně Úmluvy, nebo by byl nesoulad tiše tolerován, jak je tomu nyní v některých případech.⁶⁰ Ministerstvo spravedlnosti Spojeného království vydalo v listopadu 2015 prohlášení, že připravovaná listina bude vycházet ze základních principů Evropské úmluvy, nastaví ale vhodnou rovnováhu mezi vnitrostátními soudy a ESLP. Není také vyloučeno, že by Velká Británie od Úmluvy odstoupila, protože nemusí být signatářem za každou cenu.⁶¹ Ačkoli to tehdejší premiér Cameron a ministr spravedlnosti Gove neřekli přímo, tak s variantou odstoupení od Úmluvy vážně kalkulovali. Odpůrci tohoto kroku ale naopak tvrdí, že současný model ochrany základních práv nemá zásadní chyby a možnost průběžné změny Úmluvy prostřednictvím výkladu ESLP je naopak výhodou. Panuje také obava, že odstoupení Velké Británie od Úmluvy by mohlo být jejím koncem, mohla by k tomuto kroku inspirovat další státy, a to by v konečném důsledku ohrozilo ochranu lidských práv v celosvětovém měřítku.⁶²

Profesor Peter Leyland se domnívá, že jak přijetí listiny práv, tak možné odstoupení od Úmluvy jsou významnými ústavními změnami, které vyžadují důkladné projednání v parlamentu se zástupci právních profesí, mezinárodními odborníky, zástupci lidskoprávních nevládních organizací, ale hlavně s místními parlamenty Anglie, Walesu, Skotska a Severního Irska. Širší konsenzus je ale vzhledem k procesu přenášení pravomocí na národní parlamenty velmi nepravděpodobný.⁶³

Podkomise pro evropské záležitosti Sněmovny Lordů („EU Justice Sub-Committee“) ve své zprávě z května 2016 vyzvala ministry, aby zrušení HRA dobře promysleli s tím, že příliš neliší od navrhované listiny. Bill of Rights však podle nich zhorší možnost mezinárodního boje s terorismem, podryje britskou autoritu navenek a může začít proces „rozpadu ústavy“.⁶⁴ Zveřejnění konkrétního znění návrhu Bill of Rights je opakovaně odkládáno, a to i přes to, že tento legislativní záměr byl jedním z předvolebních slibů konzervativců a měl být zpracován již v prosinci 2015. Britský ministr spravedlnosti však musel v této souvislosti vyřešit několik zásadních otázek s ústavní komisí Sněmovny

Lordů a premiérem. Například, zda by měl vzniknout ústavní soud podobný tomu německému a jestli by se tímto soudem měl stát Nejvyšší soud.⁶⁵

Další termín, kdy měl být představen konkretizovaný obsah zákona, byl určen na rok 2016, ale vzhledem k pořádání referenda o vystoupení Velké Británie z Evropské unie byl opět odložen. Hlasování proběhlo 23. června 2016 a občané se vyslovili pro odchod z EU. Po dlouhém vyjednávání uvnitř i vně Spojeného království země opustila Evropskou unii 1. února 2020 s tím, že do konce roku 2020 trvá přechodné období k dojednání budoucích mezinárodních vztahů.

7. Ochrana lidských práv po odchodu z Evropské unie

Odchodem Spojeného království z EU se myšlenka vytvoření vnitrostátní listiny práv dostala do pozadí, ministryně spravedlnosti počítá s pokračováním debaty na toto téma až po dokončení odchodu z EU.⁶⁶ Současně také naprosto utichla diskuse o odstoupení od Úmluvy.

Brexit bude mít však dopad na šíři ochrany lidských práv, protože se na Velkou Británii nebude vztahovat evropská legislativa, např. Listina základních práv EU. Tato Listina EU v některých oblastech dokonce může poskytovat širší lidskoprávní ochranu než HRA spolu s Úmluvou. HRA chrání občanská a politická práva, Listina EU však navíc poskytuje ochranu sociálním právům, lidské důstojnosti, rovnosti osob a také evropskému občanství. Je vhodné připomenout, že Human Rights Act nebude odchodem Británie z EU nijak přímo ovlivněn, byť i to si mohou někteří obyvatelé Británie myslet.

Spojené království odešlo z Evropské unie na základě zákona European Union (Withdrawal) Act 2020,⁶⁷ což je novela zákona European Union (Withdrawal) Act 2018⁶⁸, který je zásadní pro ochranu lidských práv. Zákon v ustanoveních 2, 3 a 4 zachovává již inkorporovanou evropskou legislativu v platnosti i po odchodu. Ustanovení 5 v odstavci 4 uvádí, že Listina základních práv EU není součástí vnitrostátního práva. Z tohoto znění vyplývá, že se tedy dále nebude aplikovat. Avšak hned následující odstavec 5 konstatuje, že odstavec 4 neovlivní standard ochrany základních lidských práv.⁶⁹ Tato interpretace je podpořena i dokumenty britského ministerstva pro odchod z EU.⁷⁰ V tomto případě ale bude zřejmě záležet na interpretaci konkrétního soudece.

Podle výše uvedeného zákona budou v zemi po Brexitu existovat dvě skupiny vnitrostátního práva – evropské právo, které bylo zachováno, a to, které nebylo inkorporované. Zachované evropské právo bude používáno vnitrostátními soudy s ohledem na obecné principy základních práv, common law a HRA. Neinkorporované právo EU bude pravděpodobně soudy vykládáno jako v situaci před přijetím Human Rights Act, tedy především s důrazem na principy common law.

Aby byl zachován dosavadní standart ochrany lidských práv ve Spojeném království, je zapotřebí legislativních změn. Možností je novela odchodového zákona z roku 2018 ve smyslu, že zachované evropské právo nesmí být měněno tak, aby bylo v rozporu s Listinou EU. V takovém případě by však bylo nejasné, jak mají soudy vykládat zákony, které budou v rozporu. Jako vhodnější se jeví novela Human Rights Act s přidáním ustanovení, že základní práva nesmí být vykládána v rozporu s Listinou EU, v takovém případě by soudy měly možnost nekompatibilní zákon nepoužít nebo vydat prohlášení neslučitelnosti.⁷¹

Konzervativci však ve svém volebním programu z konce roku 2019 uvedli, že chtějí novelizovat

Human Rights Act a zajistit tak rovnováhu mezi právy jednotlivců a efektivním vládnutím, a to především kvůli zajištění národní bezpečnosti. Za tímto účelem slibují i zřízení Komise pro ústavu, demokracii a práva.⁷²

Závěr

Kolem tématu ochrany lidských práv se ve Velké Británii se vedla, vede a zcela jistě ještě povede bouřlivá debata. Přechod od tradičního modelu ochrany k Human Rights Act znamenal pro Velkou Británii velkou ústavní změnu a případná samostatná listina práv zakotvená v písemné formě by byla něčím v britské historii naprosto nevídaným. Mechanismus ochrany, který obsahuje Human Rights Act, funguje dle názoru autorky uspokojivě a bez zásadních problémů, nicméně celý svět a stejně tak Velká Británie se neustále vyvíjí a lidská práva čelí v dnešní době novým hrozbám.

Z tohoto důvodu by se Velká Británie v budoucnosti měla pokusit najít model ochrany lidských práv, který bude vyhovovat potřebám současné společnosti a na kterém bude alespoň v základních obrysech panovat celospolečenská shoda. Je jasné, že v současné politické situaci Velké Británie poznamenané vyslovením občanů pro odchod z Evropské unie, jeho dlouhým vyjednáváním a nyní realizací, není možné v nejbližší době očekávat nějaké výraznější kroky k reformě v tak významné oblasti, jakou je ochrana lidských práv. A to ať už směřem k novelizaci Human Rights Act, k odstoupení od Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod nebo přijetí Bill of Rights. Je však otázkou, zda po vyřešení odchodu z EU bude vůle k další velké právní změně, jakou by bylo například přijetí vlastní vnitrostátní listiny základních práv, nebo si politici i veřejnost budou potřebovat oddychnout od velkých vyjednávání. Nezbyvá tedy nic jiného, než situaci ve Spojeném království nadále sledovat a čekat, co přinese budoucnost.

Zaujal Vás tento článek?

Tímto to končit nemusí. Článek najdete ve webové podobě na:

<https://www.iurium.cz/2020/05/11/ochrana-lidskych-prav-uk/>

Zapojte se do diskuze. Jakýkoli názor, kritika, nápad či podnět je zde vítán.

Seznam poznámek pod čarou

- 1 KINDLOVÁ Miluše. Ochrana lidských práv ve Spojeném království. In: PAVLÍČEK, Václav a Helena HOFMANNOVÁ. *Občanská a lidská práva v současné době*. Praha: Auditorium, 2014. ISBN 978-80-87284-51-3, s. 155.
- 2 Zákon o lidských právech.
- 3 KING, Anthony Stephen. *The British Constitution*. Oxford: Oxford University Press, 2007. ISBN 9780199232321, s. 362
- 4 KINDLOVÁ, Miluše. Zakotvení pozice evropského práva ve Spojeném království. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica* 4. Praha: Univerzita Karlova. Právnická fakulta, 4/2013, s. 201.
- 5 FILIP, Jan a Jan SVATOŇ. Státověda. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-807-3576-851, s. 85.
- 6 KINDLOVÁ, 2013, op. cit., s. 202
- 7 KLOKOČKA, Vladimír a Eliška WAGNEROVÁ. *Ústavy států Evropské unie*. Díl první. 2. vyd. Praha:Linde, 2004. ISBN 80-7201-056-5, s. 770.
- 8 Tamtéž.
- 9 LEYLAND, Peter. *The Constitution of the United Kingdom. A Contextual Analysis*. Third edition. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2016. ISBN 9781849469074, s. 34.
- 10 DICEY, Albert Venn. *Introduction to the study of the law of the constitution*. Indianapolis: Liberty Fund, 1959. ISBN 0-86597-003-3, s. 22.
- 11 BLAHOŽ, Josef; Vladimír BALÁŠ a Karel KLÍMA. *Srovnávací ústavní právo*. 5. doplněné a přepracované vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2015. ISBN 978-80-7478-687-7, s. 365.
- 12 Originálním názvem Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, běžně však bývá tento dokument nazýván Evropská úmluva o lidských právech nebo Evropská úmluva o ochraně lidských práv. Dokument Rady Evropy vytvořený roku 1950.
- 13 LOVELAND, Ian. Incorporating the European Convention on Human Rights into UK law. *Parliamentary Affairs*.1999, Vol. 52, No. 1, s. 114.
- 14 BRAZIER, Rodney. *Constitutional reform: reshaping the British political system*. Third edition. Oxford University Press, 2008. ISBN 978-0-19-923304-5, s. 126.
- 15 TURPIN, Colin. *British government and the constitution: text, cases and materials*. Law in context. 5. ed. London: Butterworths, 2002. ISBN 978-0406946713, s. 728.
- 16 Tamtéž, s. 729-730.
- 17 BARBER, Nicholas. Afterlife of Parliamentary Sovereignty. *The International Journal of*

Constitutional Law. 2011, Vol. 9, No. 1, s. 145.

18 PALMER, Ellie. *Judicial review, socio-economic rights and the human rights act*. Human rights law in perspective. Oxford: Hart publishing, 2009. ISBN 9781841133720, s. 108.

19 KINDLOVÁ In: PAVLÍČEK a HOFMANNOVÁ, 2014, op.cit., s. 163.

20 Human Rights Act 1998, čl. 1-11.

21 Human Rights Act 1998, protokol 1 a 6.

22 Kindlová, Miluše. K dělbě moci a odpovědnosti mezi soudy a parlamentem ve sféře soudní kontroly zákonů (úvaha v oblasti právní ochrany lidských práv). *Právník* č. 3, 2008, s. 281.

23 Vžilo se označení „bring home the rights“.

24 Department for Constitutional Affairs vydalo v roce 2006 průvodce Human Rights Act určeného široké veřejnosti k seznámení se s Human Rights Act – A Guide to the Human Rights Act 1998: Third Edition, *Department for constitutional affairs* [online]. 2006 [vid 20.9.2016]. Dostupné z: <https://www.justice.gov.uk/downloads/human-rights/act-studyguide.pdf>

25 BRADY, Alan D. P. *Proportionality and deference under the UK human rights act: an institutionally sensitive approach*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. ISBN 9781107013001, s. 117.

26 Human Rights Act 1998, čl. 8.

27 Případ R v. Enfield London Borough Council ze dne 25. 10.2002, QBD Administrative Court (Sullivan J).

28 COWNIE, Fiona, Anthony BRADNEY a Mandy BURTON. *English legal system in context*. Sixth edition. Oxford: Oxford University Press. 2013. ISBN 9780199656561, s. 116.

29 Rozlišení ústavních systémů lze postavit na tom, zda orgán, který má pravomoc provádět soudní přezkum, může či nemůže zákon odporující základním právům zrušit a znemožnit tak jeho další užívání. Pokud je to soudu umožněno, bývá to opíráno o argument jeho nezávislosti a autority. Tam, kde soud nemá pravomoc prohlásit zákon za neplatný, lze pak mluvit o nadřazenosti moci legislativní nad mocí soudní, tedy nadřazenost parlamentu nad soudy.

30 Kindlová, 2008, op.cit., s. 282.

31 KYSELA, Jan. *Ústava mezi právem a politikou: úvod do ústavní teorie*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-022-2, s. 306.

32 MALLESON, Kate. APPENDIX 3: The effect of the Constitutional Reform Act 2005 on the relationship between the judiciary, the executive and Parliament. www.parliament.uk [online]. 2007 [cit.9.3.2020]. Dostupné z: <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200607/ldselect/ldconst/151/15110.htm>

33 IP, C. Eric. The Judicial Review of Legislation in the United Kingdom: A Public Choice Analysis. *European Journal of Law and Economics*. 2014, Vol. 37, No. 2, s. 22.

- 34 Angl. Judicial Committee of the Privy Council.
- 35 Angl. Court Martial Appeal Court.
- 36 COWNIE, BRADNEY, BURTON, 2013, op.cit., s.116.
- 37 BRADY, 2012, op.cit., s. 117.
- 38 TABARELLI, M. The Influence of the EU and the ECHR on ‚Parliamentary Sovereignty Regimes‘: Assessing the Impact of European Integration on the British and Swedish Judiciaries. *European Law Journal*. 2013, Vol. 19, No 3, s. 346-347.
- 39 Responding to human rights judgments. Report to the Joint Committee on Human Rights on the Government response to human rights judgments 2018–19. *Ministry of Justice* [online] October 2019 [cit. 7.3. 2020], Annex A, s. 37. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/842553/responding-human-rights-judgments-2019.pdf
- 40 SWEENY, JoAnne. Creating a More Dangerous Branch: How the United Kingdom’s Human Rights Act Has Empowered the Judiciary and Changed the Way the British Government Creates Law (June 3, 2014). 21 *Michigan Journal of International Law* 301 (2013); University of Louisville School of Law Legal Studies Research Paper Series No. 2014-14, s. 308.
- 41 WALUCHOV, Wildfrid. Constitutionalism in The United Kingdom. *Constitutional Commentary*. 2011, Vol. 27, No. 2, s. 487.
- 42 Tento názor byl vyjádřen například v případě Jackson and others v. Attorney General. Jako argument proti HRA to zaznělo i od konzervativců v předvolebním boji při volbách do parlamentu v roce 2015.
- 43 KINDLOVÁ In: PAVLÍČEK a HOFMANNOVÁ, 2014, op.cit., s. 175.
- 44 Tamtéž, s. 174.
- 45 PATTINSON, Shaun D. The Human Rights Act and the doctrine of precedent. *Legal Studies The Journal of Society of Legal Scholars*. 2015, Vol. 35, No. 1, s. 150.
- 46 Kindlová, 2008, op.cit., s. 290.
- 47 FELDMAN, David. Extending the Role of the Courts: The Human Rights Act 1998. *Parliamentary History*. 2011, Vol. 30, No. 1, s. 83.
- 48 Rozsudek Chahal proti Spojenému království, rozhodnutí velkého senátu ESLP ze dne 15. 11. 1996, stížnost č. 22414/93; dále viz Saadi proti Itálii, rozhodnutí velkého senátu ESLP ze dne 28. 2. 2008, stížnost č. 37201/06; dále viz Othman (Abu Qatada) proti Spojenému království, rozhodnutí ze dne 17. 1. 2012, stížnost č. 8139/09.
- 49 KAVĚNA, Martin. Vliv Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod na právo Spojeného království. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*, Praha: Univerzita Karlova. Právnická fakulta, 2/2016, s. 159.

50 Rozhodnutí R v. Horncastle and Another; R v. Marquis and Another [2009] UKSC 14, [2010] 2 AC 373.

51 O'CINNEIDE, Colm. Human rights and the UK constitution. *The British Academy – Policy centre* [online] September 2012 [cit. 19. 9. 2016], s. 39. Dostupné z: <http://www.britac.ac.uk/sites/default/files/Human%20rights%20and%20the%20UK%20constitution%20WEB.pdf>

52 Rozhodnutí A v Secretary for Home Department ze dne 16. 12. 2004, UKHL 56.

53 GARDBAUM, Stephen. Reassessing the New Commonwealth Model of Constitutionalism. *International Journal of Constitutional Law*. 2010, Vol. 8, No. 2, s. 26.

54 Kindlová, 2008, op.cit., s. 289.

55 KINDLOVÁ In: PAVLÍČEK a HOFMANNOVÁ, 2014, op.cit., s. 183.

56 Responding to human rights judgments. Report to the Joint Committee on Human Rights on the Government response to human rights judgments 2012–13. *Ministry of Justice* [online] October 2013 [cit. 19. 9. 2016], s. 6. Dostupné z: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/252680/human-rights-judgments-2012-13.pdf

57 ASTHANA, Anushka a Rowena. MASON. UK must leave European convention on human rights, says Theresa May. *The Guardian* [online]. Publikováno 25.4 2016 [cit. 19. 9. 2016]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2016/apr/25/uk-must-leave-european-convention-on-human-rights-theresa-may-eu-referendum>

58 KINDLOVÁ In: PAVLÍČEK a HOFMANNOVÁ, 2014, op.cit., s. 183.

59 CHAKRABARTI, Shami. Knives are out. *International Journal on Human Rights*. 2015, SUR 22 -Vol. 12 No. 22, s. 262.

60 KAVĚNA, 2016, op.cit., s. 157.

61 GOVE, Michael. Dopis adresovaný společnému parlamentnímu výboru pro lidská práva ze dne 22. 11. 2015. *Ministry of Justice*. [online] [cit. 20. 9. 2016]. Dostupné z: http://www.parliament.uk/documents/joint-committees/human-rights/Michael_Gove_Letter_Bill_of_Rights_271115.pdf

62 CHAKRABARTI, 2015, op.cit., s. 262.

63 LEYLAND, 2016, op.cit., s. 301.

64 The UK, the EU and a British Bill of Rights. 12th Report of Session 2015-16. *European Union Committee*. [online]. HL Paper 139, Chapter 7: The impact of a British Bill of Rights on European cooperation and the UK's international standing, bod 144 a Chapter 8: The impact of repealing the Human Rights Act in the devolved nations, bod 183. Publikováno 9. 5. 2016 [cit. 1. října 2016]. Dostupné z: http://www.publications.parliament.uk/pa/ld201516/ldselect/ldcom/139/13911.htm#_idTextAnchor093

65 BOWCOTT, Owen. Plan to scrap Human Rights Act delayed again. *The Guardian* [online]. Publikováno 2. 12. 2015 [cit. 1. října 2016]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/law/2015/>

dec/02/plan-to-scrap-human-rights-act-delayed-again

66 STONE, Jon. British Bill of Rights plan shelved again for several more years, Justice Secretary confirms. *The Independent* [online]. Publikováno 23.2.2017 [cit. 9. března 2020]. Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/scrap-human-rights-act-british-bill-of-rights-brexit-liz-truss-theresa-may-a7595336.html>

67 Celé znění zákona je dostupné zde: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2020/1/contents/enacted>

68 Celé znění zákona je dostupné zde: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2018/16/contents/enacted>

69 AMOS, Merris. Red Herrings and Reductions: Human Rights and the EU (Withdrawal) Bill. *UK Constitutional Law Association*. [online]. Publikováno 4.10.2017 [cit. 9. března 2020]. Dostupné z: <https://ukconstitutionallaw.org/2017/10/04/merris-amos-red-herrings-and-reductions-human-rights-and-the-eu-withdrawal-bill/>

70 Legislating for the United Kingdom's withdrawal from the European Union. *Department for Exiting the European Union* [online]. Publikováno v březnu 2017 [cit. 9. března 2020]. Dostupné z https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/604516/Great_repeal_bill_white_paper_accessible.pdf

71 AMOS, Merris. Red Herrings and Reductions: Human Rights and the EU (Withdrawal) Bill. *UK Constitutional Law Association*. [online]. Publikováno 4.10.2017 [cit. 9. března 2020]. Dostupné z: <https://ukconstitutionallaw.org/2017/10/04/merris-amos-red-herrings-and-reductions-human-rights-and-the-eu-withdrawal-bill/>

72 The Conservative and Unionist Party Manifesto 2019 [online]. 2019 [cit. 9. března 2020]. Dostupné z: https://assets-global.website-files.com/5da42e2cae7ebd3f8bde353c/5dda924905da587992a064ba_Conservative%202019%20Manifesto.pdf